

A LEGFONTOSABB MÉGIS CSAK A JÁTÉK

BESZÉLGETÉS BAKA ISTVÁN KÖLTŐVEL A KINCSKERESŐ FOLYÓIRAT
ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TÁBORAIRÓL. BESZÉLGETŐTÁRS: TURCSÁNY PÉTER

 - Hogy alakult, hogy nőtte ki magát a folyóirat klubmozgalommá, rendszeres táborozássá?

 - A klubok úgy keletkeztek, hogy 1976 elején kaptunk egy levelet Somberekről, ezzel az aláírással, hogy „Kincskereső Klub”. Ugyanebben az évben volt az első táborunk Zánkán. A táborba az akkori terjesztési verseny győzteseit hívtuk meg, de meghívtuk ennek a klubnak a képviselőit is. Rájöttünk, hogy fontos volna, ha valamilyen formában lennének ilyen klubok. Ezek segítenek a lap terjesztésében is, de főként a lap elfogadtatásában is – és azt hiszem, hogy ez a fontosabb. Hantos Gáborné! Ő volt az első klubalapító. Nagyon sokáig jártak a tagjai. Ő maga két alkalommal tudott a táborba eljönni vezetőnek, de kiváló vezető volt. A másik klub talán az előszállási volt, ők irodalmi klubként működtek, és egyszer meghívtak Kincskereső-ankétára is, ott javasoltam, hogy vegyék fel ezt a nevet és ez módot ad arra, hogy meghívjuk a táborunkba...

77-es nagy táborunkban - ezt már Újszegeden¹ szerveztük meg - már ők is a Kincskereső Klub képviselői voltak. Ma már 20-25 klubról tudunk, de lehet, hogy több is van. Elég komoly probléma, hogy az ilyen kezdeményezést az iskolák, néhol iskolaigazgatók sok dologban akadályozzák. Személyi hiúságból is, több helyen becsvágyónak bélyegzik meg a lelkes pedagógusokat. Előfordult már, hogy nem akarták elengedni a gyerekeket a táborokba vagy pedig a vezetőt nem akarták elengedni. Tehát nem mindenhol nézik jó szemmel, ha valaki külön munkát végez. Fennállnak terjesztési problémák is a Postával szemben...

 - Hogyan született meg a Kincskereső-tábor?

 - 1975-ben volt egy terjesztési verseny és ennek a nyerteseit jutalmazta részben az AKÖV vállalat, részben az Úttörő Szövetség. A jutalom az 1976-os zánkai táborozás volt. Mindmáig az Úttörő Szövetség támogatja elsősorban a mi táboraikat. És az Úttörő Szövetség javasolta is.

Biztosítja nekünk a helyet és anyagi támogatást is nyújt. De már az első táborunk programját is mi állítottuk össze! Pontosabban azt, ami a zánkai szokásos programon kívül még belefért. Ezek író-olvasó találkozók voltak és néhány játékos irodalmi foglalkozás... Itt most rátérek a későbbi táborok szerkezetére. Tehát délelőtt előadások, illetve író-olvasó találkozások és látogatások Szegeden, Szeged környékén, nyomdába, múzeumba, könyvtárba. A délelőtt egy része is minőségi gyermekmunka, megvannak a játékos irodalmi foglalkozások: a metaforajáték, a csalivers foglalkozás, képverskészítés. Ezek rajonkénti játékok, tulajdonképpen kiscsoportok vannak. Megvan az az érdekesség, hogy a foglalkozások legjobb anyagait a délutáni két szakcsoport, a Tábori Kincskereső gyerekszerkesztősége veszi át. Tehát így van kapcsolat a rajcsoport-foglalkozások és a szakcsoportok között is... A szerkesztőségi szakcsoportba mindig nagyon sokan jelentkeztek. 1978-ban Simai Mihállyal már úgy döntöttünk, hogy délutánonként mindketten viszünk egy-egy szakcsoportot. Ez nem is volt rossz, mert egy kis vetélkedés is alakult ki. Az egyik raj kihozott egy számot, akkor a másik megnézte és még szebbet akart csinálni. Ennek a versenynek köszönhető, hogy egyre szebb faliújságot csináltunk, egyre díszesebb és terjedelmesebb kivitelben. Ezek az *újságíró-szakcsoportok*, mert így neveztük őket, faliújság formában jelentették meg a számaikat. És van színjászó, meg bábos szakcsoport is. Volt már olyan bábos szakcsoport, hogy a vezető hozta a gyerekeit is, néhány gyereket, és ezek segítettek a munkájában, és ez a legszerencsésebb megoldás – mert a bábkészítéstől a kis báb jelenetek bemutatásáig a 10 nap alatt mindennek el kell készülnie, mindennek meg kell történnie. Ugyanez vonatkozik a színjászókra is, bár itt még soha nem hoztak segítőt a vezetők. A legsikeresebb bábcsoportvezetőnk Nagai Gyuláné volt, aki a zalaegerszegi gyermekkönyvtárban dolgozott, most már nyugdíjas, és sajnos néhány éve már nem tud eljönni a táborba, és még nem találtuk meg az igazi utódját... A 77-es táborunk olyan jól sikerült, hogy utána évekig nem volt olyan sikeres táborunk, mert azért egy jó táborhoz szerencse is kell. Éppen azért, hogy az első volt, még nem volt napirendje, és sokkal rugalmasabban tudtunk mindennel bánni, főként a saját időnkkel. Azután pár év múlva már, némileg kötöttebb keretek között, sikerült folyamatosan eredményes munkát végeznünk. Igazán az újságnál volt tapasztalat egy folyamatos fejlődésről. Itt a vezetők maradtak. Úgy érzem, hogy ez az új újdonság a többi táborhoz képest! Mert bábos és színjászó csoport máshol is van, de az újdonság, hogy a gyerekeket egy kicsit az újságírásra, kicsit az irodalmi alkotás elkészítésére, sőt az irodalmi folyóirat-szerkesztésre is irányítjuk... A folyóirat-szerkesztés erősen kapcsolódik a többi programhoz, mert a táborba

eleve közös munka volt a táborok vezetése. Ha én valakinek átadnám, az Kovács Lajos volna! Már eddig is hozott néhány ötletet. Pedagógusnak is, írónak is kiváló. Maga is rendezett egy megyei Kincskereső-tábort Esztergomban, ez Komárom megye tábora volt. Láttam is, mert volt egy kis közös ankét, és láttam, hogy jól csinálják. Bizony nem ártana ilyen kimondottan Kincskereső-táborokat létrehozni!... Nálunk több éven át volt szakcsoporthoz vezető Zsolt Tibor is, nagyon értett hozzá, szerettek dolgozni vele a gyerekek. Költő, író jól el tudja látni az ilyen feladatot... Én arra alkalmatlan vagyok, hogy bensőséges beszélgetéseket folytassak a gyerekekkel, de úgy érzem, hogy az ötleteim beváltak a táborban, tehát, amiket vittem, azokat lehetett csinálni, én magam is elég jól elboldogultam az újságíró-gyerekeimmel, de hát én ezt magamból hiányolom, ezt a közvetlenséget. De úgy is érzem, hogy ez nem feltétlenül szükséges, ha csak nem lélekben sérült a gyerek, *az a nélkülözhetetlen, hogy feladatot kapjon*. Fontosabb a „lelkizésnél”, hogy feladatot lásson maga előtt, és úgy érzem, hogy nekem ezt a célt sikerült elérnem. Na most, Kovács Lajosnak a hatalmas gyerekismerete viszont lehetőséget ad arra, hogy nemcsak a foglalkozásokat csinálja meg briliánsan, hanem a foglalkozások után is remekül irányítsa a gyerekek közösségét.

 - A további táborokban milyen újítás várható az eddigi táborokhoz képest?

[illegible]

rajok, illetve részben vannak, de mivel általában 8 klub jön 8 felnőttel, túl sok értelmetlenség. A nagyobb klubokhoz egy-két kisebb klub is csatlakozik, és azokat is belevonják a munkába, és van, hogy ezek a néhány fős klubok is hoznak programot, akkor azt is megismeri mindenki.

 - Szeretném, ha határozottan megfogalmaznád,
hogyan viszonyulsz az országos olvasótáborokhoz miképpen viszonyul a Kincskereső-tábor?
Elvileg, szellemileg?

 - Úgy tudom, hogy a legtöbb olvasótábor hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozik, a miénk nem! A miénk jutalomtábor. Olyan gyerekek számára jutalomtábor, akik a Kincskeresőt olvassák, klubokban dolgoznak, pályázatainkat megnyerik, tehát ennyiben is eltér, hogy a legjobb olvasóinkat képezzük tovább. Ez inkább *alkotótábor*. A hangsúly itt nem a meghallgatott előadásokon van, hanem azon, amit a gyerekek maguk csinálnak. Az olvasótáborokban az volt a tapasztalatom, hogy főként előadások és közös elemzések mentek, ami még mindig nem egy alkotó forma! Nekünk a lehetőségeink jobbak, mert eleve olyan társaság jön össze az általános iskolás korúakból, akik erre alkalmasak. Nem a hátrányos helyzetű, hanem a legkiválóbb gyerekeket gyűjtjük össze. De a legkiválóbbak nem azért a legkiválóbbak, mert a legelitebb iskolából jönnek! Épp ellenkezőleg! A Kincskereső Klubból! – ezek a legkisebb állománnyal működnek az országban! Budapesten csak egy van, Bács-Kiskun megyében négy, és ezek mind általában kis helyeken. Van a somberki, az ellőszállási, a tát-kertvárosi² – ezek pici falvakban működnek! Úgyhogy tehetséges gyerekek, de mondható, hogy *közigazgatásilag hátrányos helyzetű településekről* érkeztek! Viszont kiválóak abban, amit csinálnak, és kiválóak a vezetőik is, akikkel jönnek... A Kincskeresőt ott veszik a gyerekek és ott terjesztik, ahol van egy lelkes magyartanárra, aki felismerte ennek a hasznát. Mert nem mindenhol van ilyen lelkes magyartanárra, és furcsa módon leginkább a budapesti iskolákban nincsenek. Legrosszabb a terjesztési helyzet éppen a fővárosban és a nagyvárosokban általában.

 - Tudomásod szerint az Olvasó Népert mozgalom részesít-e benneteket, mármint a táborot vagy a klubokat, valamilyen támogatásban?

 - Erről nem tudok számottevően. A tábor rendszeres támogatásban eddig nem részesült, de nem is igényeltük. Egy dolog

lenne jó - mint már volt is példa rá -, ha olvasótábori normáknak megfelelően tudnánk jutalmazni a tábor vezetőit... Nálunk a 30 Ft-os úttörőtábori napidíj van érvényben... Jó lenne, ha másban nem is, de legalább ebben segítenének.

[illegible]

 - Valahogy benne van ez a foglalkozás légkörében. Én legalábbis nemigen szoktam elméleti megalapozást adni annak, amit a gyerekekkel csinálunk, hanem egyszerűen csináljuk. És valahogy ez mindabban benne van, amit csinálunk. A munkánk nem azzal kezdődik, hogy elkezdünk metaforákat gyűjteni, hanem előbb egy klasszikus vers metaforáin, vagy inkább azokon a természeti jelenségeken, mint az éjszaka, mutatjuk meg a metaforákat. És nem véletlen, hogy azért ezek félelmetes dolgok is, például az éjszakáról a legjobb metaforákat mindig elhitték a gyerekek. *Végül is a bennük levő, saját félelmeknek is a feloldása a költészet.* Nem véletlen, hogy az ősről, télről sokkal több verset írtak, mint a tavaszcól, nyárról. Tehát nem életrészleteket választottak ki a gyerekek, hanem a természet alapjelenségeit, és ezeket kötötték emberi dolgokhoz; olyanokhoz, amik az ő világukhoz is kapcsolódnak.

– A foglalkozásokon szintén tanított csalisvers a metaforikus képszerkesztéstől eltérő, groteszkebb világot eredményez. Mintha megfordulna a világ. A nyelvtani, a grammatikai mondatváz célszerűbb, de a fantázia kifordítja sarkaiból a világ megszokott rendjét. A kezdetekben csak mechanikus és játékos mondatismétlődés önkifejezéssé válik.

– Mindig becsúsznak olyan sorok, amik valóban úgy is vannak. Éppen a megfordított világképbe kerül bele eleve az is, ami fordítva van, aminek nem úgy kellene lennie! Ez persze a nyelvészfantáziájukat, illetve nyelvkeverésüket gazdagítja, másrészt ennek is világképformája van. És hát tulajdonképpen a csalivers még egy dologra jó: hogy elgondolkozik az ember,

valóban úgy van-e a világ, olyan egyszerű-e, amilyennek látja. Persze, ezen még kételkedni is lehet! A gyerek játéka sok mindent elárul az érzelmeiről: „Az egyes beírja a tanulót a naplóba”... „A táskák a gyerekeket összepakolják”... Ezek elárulják, hogy a gyerek tárgynak érzi magát az oktatás folyamatában.

 - A metaforaalkotás ősi, természetes gondolkozás felé irányít, a csaliwers az értékeiben fejtetőre állított jelenkor képeit leplezi le, a képwers viszont - szakítva a csupán lineáris figyelemmel - egy többdimenziójú jövőérzékenységre ébresztheti ébresztheti rá a gyereket. Egyszerre két dologra folyamatosan és szaggatottan kell figyelni: tehát az írásbeli képre és a tartalmi képre. Így lesz egyik esetben az S-ből egy kifejező kígyóforma, másik esetben az alma ábrájának kiálló kis s-betűjéből a kukac szimbóluma. Így kezdődik az írásképnék és a szövegnek egy új folytonossága, amely igenis a modern fizikaképnek is megfelel, tehát a többdimenziós gondolkodásmód felé vezet. Ami - szerintem - változatlanul a jövő felé mutat, tehát kimondatlanul egy olyan emberképet vázol fel, ahol nem lehet begyöpösödött, egysíkú gondolatmenetekkel élni; hanem egy állandó, többféle kihívásra válaszoló, többarcú emberség készenlétére van szükség.

 - Ezt még sosem gondoltam végig. Biztosan ez is benne van, de azért legfontosabb mégiscsak a játék. Maradjunk annál. Ugyanis a játék maga az egyik legfontosabb dolog a világon. Mert *a játék az, ami fenntartja az emberben - pontosan megnevezve* – a kreativitást. Erre a létfenntartáshoz is szüksége van. És még valami: *a játék fenntartja azt a képességet, hogy a pusztán létfenntartással együttjáró megpróbáltatásokat el tudja viselni.* Ehhez olyan szemlélettel kell rendelkeznie, hogy játéknak fogja fel a nehézségekkel való megbirkózást. Ezek a fantáziafejlesztő foglalkozások ehhez segítik hozzá a gyereket. A szellemi egészséget megtartják és továbbfejlesztik. És még egy! Hogy a nehézségekkel való megbirkózást ne érezze mindig kötelességnek, feladatvégzésnek. Tehát egy munka az játék. Méghozzá egy művészi munka az tulajdonképpen játék. És látja, hogy egy nagyon kényes játék, mert egyáltalán nem érzi magát boldognak, hogyha egy-egy kifejezéssel birkózik; de akkor is játék.

(A beszélgetés 1985 januárjában készült)

(Olvasó Nép, 1985. 3. sz. 125-131. p.)

(Kiegészítés a ***Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések*** című kötethez)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)